

Research Paper

The Typology of The Roots And Consequences of Mass Strife (Case Study: Rural Community of Emamzadeh Abdullah (As), Hendijan, Khuzestan Province)

Zahra Darvishi¹, Mehdi Taleb²

1. MSc., Department of Development Studies, Faculty of Social Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran.

2. Professor, Department of Development Studies, Faculty of Social Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran.

Citation: Darvishi, Z., & Taleb, M. (2020). [The Typology of The Roots And Consequences of Mass Strife (Case Study: Rural Community of Emamzadeh Abdullah (As), Hendijan, Khuzestan Province) (Persian)]. *Journal of Rural Research*, 11(3), 482-495, <http://dx.doi.org/10.22059/jrur.2020.286824.1431>

doi: <http://dx.doi.org/10.22059/jrur.2020.286824.1431>

Received: 10 Dec. 2019

Accepted: 30 Aug. 2020

ABSTRACT

Collective disputes in the community are one of the issues that could jeopardize peace and security and as a result, the quality of life of people. In this study, the main purpose of researchers was to study the origins of the conflict. The rural village under study was *Emamzadeh Abdullah* (AS) in the central part of Hendinjan City, Khuzestan. Researchers used data collection techniques such as interviews and observations. Data analysis was performed using the thematic analysis technique. Using snowball sampling, 10 people have been identified and studied. The author also conducted two group interviews with a 6-member group and a 3-member group. Results were collected in three economic, social and cultural aspects. The roots of the conflict in different sections were: the economic section (limited resources, property rights), cultural section (ignoring convention, ethnicity), and social section, which were identified as additional factors aggravating the conflict including weakness of social capital outside group, stimulation of the youth by the elders, and social unawareness. The findings also showed that the consequences of conflict in this study include: the reduction of social cohesion, social breakdown, damage to life and property, lack of tendency to investment, growth malice, increase in court cases, and lack of progress in the village.

Key words:

Collective dispute,
Property rights,
Limited resources,
Qualitative method,
Khuzestan

Copyright © 2020, Journal of Rural Research. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-noncommercial 4.0 International License which permits copy and redistribute the material just in noncommercial usages, provided the original work is properly cited.

Extended Abstract**1. Introduction**

C

ollective disputes in the community are one of the issues that could jeopardize peace and security and as a result, the quality of life of people. In this study, the

main purpose of researchers was to study the origins of the conflict. The rural village under study was *Emamzadeh Abdullah* (AS) in the central part of Hendinjan City, Khuzestan.

*** Corresponding Author:****Zahra Darvishi****Address:** Department of Development Studies, Faculty of Social Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran.**Tel:** +98 (916) 8517498**E-mail:** zdarvishi@ut.ac.ir

2. Methodology

Researchers used data collection techniques such as interviews and observations. Data analysis was performed using the thematic analysis technique. In the present study, using snowball sampling, 10 people have been identified and studied. The author also conducted two group interviews with a 6-member group and a 3-member group.

3. Results

Results were collected in three economic, social and cultural aspects. The roots of the conflict in different sections were: the economic section (limited resources, property rights), cultural section (ignoring convention, ethnicity), and social section, which were identified as additional factors aggravating the conflict including: weakness of social capital outside group, stimulation of the youth by the elders, and social unawareness. The findings also showed that the consequences of conflict in this study include: the reduction of social cohesion, social breakdown, damage to life and property, lack of tendency to investment, growth malice, increase in court cases, and lack of progress in the village.

4. Discussion

Findings indicate that economic factors such as limited resources, property rights of individuals and cultural factors such as tribalism and disregard for custom, have formed the main roots of the conflict. Limited resources and relative deprivation of these resources have caused people to feel deprived and quarrel with each other to access these resources. The authors conclude that, in addition to resource constraints, the poor definition of individual property rights by the official institution plays an important role in conflicts between residents. When property rights are not legally protected, people will be forced to resort to neighborhood relations and local arrangements to protect their property rights and to be taken seriously only by their relatives and neighbors as parties to the contract. If individuals' property rights and geographical directions are correctly determined, the causes of the conflict are reduced. Distorted property rights have reduced social capital, and reduced social capital has led to a lack of empathy and understanding between tribes when problems arise, and a lack of empathy for individuals has led to a growing grudge in the village. What exacerbates the property rights dispute is the claim of the Natural Resources Organization to take over individuals' lands. Fear and anxiety of people to lose their lands have increased the conflicts with the Natural Resources Organization and sometimes increased the conflict between tribes. The es-

calation of the conflict between the tribes has led to a decrease in cooperation and participation. Over time, some customs have become institutionalized among the people and have become so strong that they have become laws. One of the informal or customary laws among the inhabitants is to respect the privacy of others. The protection of privacy, which has long been determined by the elders, has considered any violation of it as disregard for custom and has caused strife in the village. However, ethnicity and prejudice towards one's own tribe cause cohesion and harmony among the people of that tribe. In fact, they create social capital within the group. Sometimes, they solve the ambiguities that exist within the tribe itself. But at the same time, the prejudice that people have towards their own tribe has reduced cohesion outside the group that is necessary to maintain order in the village, and everyone just follows their tribe.

5. Conclusion

Trying to reduce conflict and its harms is not easy and requires social education. Of course, it should be added that education alone is not enough, and this education must be reflected in people's lives to achieve the desired result in reducing conflict and social harm. Finally, it is suggested that in order to study the issue of conflict in different dimensions, future researchers should examine the role of indigenous institutions in reducing conflict and also the role of educated people from rural areas in increasing collective conflicts.

Acknowledgments

This research did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

Conflict of Interest

The authors declared no conflicts of interest

گونه‌شناسی ریشه‌ها و پیامدهای نزاع دسته‌جمعی (مورد مطالعه: جامعه روستایی امامزاده عبدالله (ع) - شهرستان هندیجان - استان خوزستان)

* زهرا درویشی^۱، مهدی طالب^۲

۱- کارشناسی ارشد، گروه مطالعات توسعه، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

۲- استاده گروه مطالعات توسعه، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

حکیده

تاریخ دریافت: ۱۹ آذر ۱۳۹۸
تاریخ پذیرش: ۰۹ شهریور ۱۳۹۹

نزاع جمعی در جامعه از جمله مسائلی است که می‌تواند آرامش و امنیت و در نتیجه کیفیت زندگی مردم را به خطر اندازد. در پژوهش حاضر مسئله اصلی پژوهشگران مطالعه گونه‌شناسی ریشه‌ها و پیامدهای نزاع دسته‌جمعی در روستای امامزاده عبدالله (ع) است. روستای مورد مطالعه در محدوده سیاسی بخش مرکزی شهرستان هندیجان از توابع استان خوزستان قرار دارد. پژوهشگران از رهیافت کیفی و مطالعه یک روستا برای دستیابی به اهداف اساسی پژوهش بهره بردارند. نگارندگان به منظور گردآوری داده‌ها از تکنیک‌هایی همچون مصاحبه و مشاهده سود جست‌ه‌اند و تجزیه و تحلیل داده‌ها با تکنیک تحلیل تماتیک صورت گرفته است. با استفاده از نمونه‌گیری گلوله برفی، ۱۰ نفر از اهالی شناسایی شده و مورد مطالعه قرار گرفتند. همچنین با دو گروه (۶ نفره و ۳ نفره) نیز مصاحبه گروهی انجام گرفته شده است. در این پژوهش از نظریات (محرومیت نسبی و نسبت دادن رانی‌مان و هوندیش، نظریه تعصب و پیش‌داوری دیوید مایر) استفاده شده است. یافته‌ها در سه بخش اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی گردآوری شدند. ریشه‌های نزاع در بخش‌های مختلف عبارت‌اند از: اقتصادی (محدودیت منابع، حقوق مالکیت)، فرهنگی (نادیده گرفتن عرف و طایفه‌گرایی) و اجتماعی که به‌عنوان عوامل جانبی تشدیدکننده نزاع شناسایی شدند عبارت‌اند از: ضعف سرمایه اجتماعی برون گروهی، تحریک جوانان توسط ریش‌سفیدان، ناآگاهی اجتماعی. یافته‌ها همچنین نشان می‌دهند عواملی همانند: کاهش انسجام اجتماعی، افزایش پرونده‌های قضایی، رشد کینه‌توزی، گسست اجتماعی، عدم تمایل به سرمایه‌گذاری، ایجاد خسارات مالی و جانی، عدم پیشرفت روستا به‌عنوان پیامدها و آسیب‌های اجتماعی نزاع دسته‌جمعی در روستا شناسایی شدند.

کلیدواژه‌ها:

نزاع دسته‌جمعی، حقوق مالکیت، محدودیت منابع، روش کیفی، استان خوزستان

مقدمه

ارتباطات عاطفی و درون‌گروهی و کمی ارتباطات برون‌گروهی، محرومیت‌هایی چون فقر و بی‌سوادی و نابرابری‌ها دانست که برای رفع این مسئله و پیشگیری از وقوع آن شناخت علمی کم و کیف نزاع‌های جمعی با ابزارهای لازم و واقعی خود امری ضروری است. منظور از نزاع جمعی درگیری یا جدل‌هایی است که معمولاً با انگیزه‌های فرهنگی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی در درون یا در بین جوامع عشایری - روستایی یا شهری به‌طور محدود یا گسترده و به‌صورت مسلحانه یا غیرمسلحانه، بین عده‌ای از افراد به وقوع می‌پیوندد که معمولاً منجر به وارد آمدن خساراتی مالی و جانی می‌شود و سرانجام ممکن است به‌صورت رسمی یا غیررسمی به‌طور نسبی پایان پذیرد و یا بالطبع خسارات وارده خود منشأ درگیری‌های دیگر گردد و تا مدت‌ها به اشکال مختلف ادامه یابد (Noorallahi & Najafpour, 2011).

امروزه نقش کیفیت زندگی و مؤلفه‌های آن همچون آرامش، امنیت، همکاری، زندگی اجتماعی، زندگی خانوادگی در توسعه اجتماعی و فرهنگی جامعه اثرگذار بوده است. یکی از عوامل مهم قرار گرفتن یک اجتماع با کیفیت، در واقع داشتن ثبات و آرامش در جامعه است؛ هر جامعه‌ای به دنبال ایجاد این ثبات و امنیت در درون خود است. اما گاهی مسائلی در دل اجتماع ممکن است موجب ایجاد مشکل شود و امنیت و آرامشی که لازمه توسعه جامعه است را از بین ببرد.

نزاع‌های جمعی در جامعه همیشه به‌عنوان یکی از مسائل اجتماعی مطرح بوده است که عوامل موجد این وضعیت را می‌توان در تنوع معیشتی و زیستی، تنوع فرهنگی، شدت

* نویسنده مسئول:

زهرا درویشی

نشانی: تهران، دانشگاه تهران، دانشکده علوم اجتماعی، گروه مطالعات توسعه.

تلفن: ۸۵۱۷۴۹۸ (۹۱۶) +۹۸

پست الکترونیکی: zdarvishi@ut.ac.ir

در دست همدیگر داده و عدم توسعه‌یافتگی روستا یا کندی آن را رقم می‌زند. نکته دیگری که بر اهمیت و ضرورت این موضوع می‌افزاید و باعث شده است که پژوهشگران به دنبال ریشه‌های آن باشند، وقوع یک قتل میان طرفین درگیری در جریان نزاع‌های پیش‌آمده است. آمار دادگاه شهرستان هندیجان نشان می‌دهد بالغ بر ۱۵ پرونده قضایی ناشی از نزاع در روستای امامزاده عبدالله (ع) وجود دارد (Hendijan's Court Statistics, 2015). پژوهش حاضر به دنبال پاسخ‌گویی به سؤالات زیر است. عوامل ریشه‌ساز نزاع کدامند؟ چه ارتباطی بین ریشه‌های نزاع وجود دارد؟ آیا باورهای فرهنگی جامعه موردنظر در بروز نزاع تأثیرگذار است؟ پیامدهای ضد توسعه‌ای نزاع دسته‌جمعی چیست؟ در نهایت اهداف پژوهش حاضر را به شرح زیر می‌توان بیان کرد: گونه‌شناسی نزاع؛ ارتباط عوامل ریشه‌ای نزاع، پیامدهای اجتماعی نزاع؛ آسیب‌های نزاع. بنابراین ضرورت توجه به این مسئله باعث شده است که پژوهشگران به بررسی ریشه‌ها، پیامدها و بالطبع آسیب‌های اجتماعی نزاع در روستای مورد مطالعه بپردازند.

مروری بر ادبیات موضوع

پیشینه پژوهش

در ایران پژوهش‌های متعددی در مورد نزاع دسته‌جمعی انجام گرفته است. مرور محققان بر پژوهش‌های داخلی در زمینه نزاع نشان داد که بیشتر آن‌ها صرفاً با دید اقتصادی و کمی انجام گرفته‌اند؛ در برخی از این پژوهش‌ها آمده است که فقر و فقدان درآمد کافی، تغییرناپذیری کشت، مالکیت، معاملات، شغل، تحول در نظام بهره‌برداری، اختلافات ملکی و ارث‌ومیراث، مسائل مالی، کمیابی منابع علل اصلی نزاع‌های دسته‌جمعی است (Ashayeri, 2013; Shariati & Mohajeri, 2012; Mirfardi & Sadeghnia, 2012; Mirfardi, 2011; Alizadeh & Mahdavinassr, 2004; Pourafkari, 2009; Jasourkhaje, 2011). برخی از پژوهش‌ها به بررسی و مطالعه عوامل جمعیت‌شناختی نظیر سن و جنس پرداخته‌اند (Hosseyzadeh, Navah & Anbari, 2011; Rezaei, 2011; Hosseyzadeh & Azizi, 2010; Hosseyzadeh & Bahreyni, 2010). برخی دیگر از پژوهش‌ها عوامل فرهنگی نظیر بی‌سوادی، جامعه قبیله‌ای، خویشاوندگرایی، تعصبات ناموسی، احساس تعلق به یک گروه خاص، باورهای طایفه‌ای را علل اصلی و ریشه‌ای نزاع دانسته‌اند (Ashayeri, 2013; Hosseyzadeh & Navah & Anbari, 2011; Rezaei, 2011; Hosseyzadeh & Bahreyni, 2010; Ehsani & Hosseyzadeh, 2011; Jasourkhaje, 2009; Mirfardi & Ahmadi & Sadeghniya, 2010; Pourafkari, 2004). اما برخی از مطالعات که بیشتر به جنبه‌های اجتماعی مؤثر بر نزاع دسته‌جمعی پرداخته‌اند عمدتاً با استفاده از روش‌های کمی انجام شده‌اند، در حالی که به‌زعم محققان کاوش در ساختار اجتماعی و باورهای فرهنگی اقوام و اجتماعات، مستلزم رویکردهای کیفی بوده است. به‌کارگیری روش کیفی در جامعه روستایی می‌تواند

بر اساس آمار پزشکی قانونی در سال ۱۳۹۳ تعداد افراد تشکیل‌دهنده پرونده با موضوع نزاع منجر به جرح، استان خوزستان با ۲۳۶۸۰ فقره نزاع در رده ۶ کشوری قرار دارد. در شهرستان باغملک (روستای پتک) در شهریورماه ۱۳۹۴ نزاع دسته‌جمعی بر سر اراضی کشاورزی بین دو طایفه رخ داده است که باعث قتل ۹ نفر و زخمی شدن بیش از ۲۰ نفر شده است. در شهرستان رامهرمز نزاع در سال ۱۳۹۳ بین دو خانواده بر سر تصرف زمین موجب کشته شدن ۷ نفر شده است (farsNews.com, 2014). در برخی دیگر از شهرستان‌های استان خوزستان به‌خصوص در مناطق عرب نشین نیز نزاع و درگیری‌های دسته‌جمعی به دلایل مختلفی از جمله (مسئله ناموسی...) رخ می‌دهد که البته بسیاری از این درگیری‌ها به‌صورت قانونی ثبت نمی‌شوند. در میان بختیاری‌های استان خوزستان نیز اختلاف بر سر چراگاه‌ها، مسیر کوچ، زمین کشاورزی موجب نزاع‌های دسته‌جمعی می‌شود (اطلاعات نگارندگان).

نزاع از جمله عواملی است که در برخی از جوامع به‌ویژه جوامع سنتی (جوامعی که بافت سنتی در آن حفظ‌شده است) نظم و آرامش را به هم می‌زند و رضایت از زندگی مردم را با اختلال مواجه می‌کند، یکی از مناطقی که این‌گونه نزاع‌ها در آن مشهود بوده و از مسائل اجتماعی محسوب می‌شود روستای «امامزاده عبدالله (ع)» در ۴۵ کیلومتری شهرستان هندیجان و مرز میان استان بوشهر و استان خوزستان است. روستا دارای ۷ طایفه است. برخی از طوایف به دلیل پیشینه و نفوذ... اقتدار اجتماعی بیشتری دارند. وجود طوایف مختلف در روستا خود می‌تواند عاملی برای افزایش تعارض و اختلافات در روستا باشد. در روستا نزاع‌ها در فصل پاییز به دلیل زمان کاشت محصول بیشتر می‌شود. با توجه به افزایش جمعیت و اینکه شغل اکثر مردم منطقه مورد مطالعه کشاورزی است و زمین به‌عنوان منبع بارزش تلقی شده، افراد مختلف برای دستیابی به زمین کشاورزی با مشکلاتی مواجه می‌شوند که همین عامل باعث به وجود آمدن نزاع و درگیری بین اهالی شده است. نزاع به سایر بخش‌های زندگی مردم روستا نیز سرایت کرده، به‌طوری‌که باعث مختل شدن زندگی و اشتغال مردم روستا شده است. وقوع تنش علاوه بر به هم زدن آرامش منطقه، رضایت از زندگی مردم و اختلال در زندگی آن‌ها پیامدهای ضد توسعه‌ای دارد. طبیعتاً در چنین وضعیتی همکاری و مشارکت و اعتماد بین طوایف مجال بروز پیدا نمی‌کند، در حالی که امروزه همکاری و مشارکت گروه‌های مختلف مردم در جامعه و سرمایه اجتماعی برون گروهی از عوامل توسعه جامعه قلمداد می‌شود. علاوه بر آمار رسمی، با مشاهدات و تجربه زیسته نگارندگان تعداد زیادی از این نزاع‌ها به‌صورت رسمی اعلام‌نشده‌اند. اهمیت موضوع در این است که نزاع دسته‌جمعی یکی از معضلات جامعه است؛ که به‌خصوص در مناطق ایلی و قبیله‌ای بیشتر به چشم می‌خورد و نه تنها باعث ضرب‌وجرح که گاهی اوقات با قتل همراه است. طبعاً وقوع نزاع باعث عدم مشارکت افراد شده که این عوامل دست

گروه رقیب شده و در سطح اجتماعی سبب تشدید تضادهای بین گروهی می‌شود (Salehi Amiri, 2009). دیوید مایر^۲ (۱۹۹۳) نیز در یک نظریه ترکیبی (تعصب، پیش‌داوری و بروز خشونت‌های قومی) برای تبیین و علت‌یابی تعصب قومی به پنج دسته از عوامل یا مانع تعصب اشاره می‌کند که عبارت‌اند از: ۱- نابرابری‌های اجتماعی: مایر این اصل را مطرح می‌کند که نابرابری در منزلت، به وجود آورنده تعصب است. تعصب و تبعیض یکدیگر را تقویت می‌کنند. ۲- مذهب: مذهب نقش متفاوت و متناقض‌نمایی بر روی تعصب دارد. هم می‌تواند به وجود آورنده تعصب باشد و هم مانع از ایجاد آن شود. لکن صرف‌نظر از اینکه مذهب و عقاید مذهبی چه تأثیری بر روی تعصبات افراد باقی می‌گذارد، همواره بخشی از تعصبات قومی ناشی از آموزش‌های مرسوم مذهبی است. ۳- درون گروه و برون گروه: تعریف اجتماعی از اینکه شما چه کسی هستید (قوم شما، مذهب شما و...) دلالت بر این تعریف دارد که شما چه کسی نیستید؟ و طی همین دوره، مفهوم «ما» (درون گروه) از مفهوم آن‌ها (برون گروه) متمایز می‌شود. نتایج و تحقیقات مختلف نشان داده که وفاداری به گروه خودی می‌تواند سبب تنزل ارزش گروه‌های دیگر در نزد اعضای گروه خودی شود و هرچه احساس هویت و معاشرت‌های درون گروهی تقویت شود، پیش‌داوری افراد نسبت به برون گروه‌ها نیز افزایش می‌یابد. در این معنا، غرور و افتخارات قومی می‌تواند خود سبب تقویت تعصبات قومی شود. ۴- حمایت‌های نهادی: تفکیک و جداسازی یکی از روش‌هایی است که بدان وسیله نهادهای اجتماعی (مدارس، حکومت و وسایل ارتباط جمعی) سبب حفظ و تقویت تعصبات می‌شوند. ۵- منابع احساسی تعصب: «مایر» در تشریح منابع احساسی تعصب به دو عامل اصلی اشاره می‌کند که عبارت‌اند از: ۱- ناکامی خشونت: مایر ناکامی را عامل اصلی و ستیزه‌جویی نسبت به دیگران می‌داند. ۲- پویایی شخصیت: گاهی تعصب، نیازهای ناخودآگاه افراد را ارضا می‌کند که مهم‌ترین آن‌ها نیاز به احترام و منزلت است. برای درک اینکه ما صاحب منزلت هستیم، نیاز به این داریم که دیگران ما را چنین بخوانند و لذا یک نفع روان‌شناختی تعصب و هر سیستم منزلتی دیگر این است که احساس برتری به وجود می‌آورد یا به عبارت دیگر، تعصب می‌تواند برای غلبه بر احساس فروتنی افراد به کار گرفته شود (Salehi Amiri, 2009).

روش‌شناسی تحقیق

در پژوهش حاضر از رهیافت کیفی استفاده شده است. نگارنده تکنیک تحلیل موضوعی یا تماتیک را برای تجزیه و تحلیل داده‌های خود مناسب دیده است. تحلیل موضوعی^۳ یا تماتیک (در قالب طبقه‌بندی، شاخص‌بندی و سنخ‌بندی داده‌ها) متعارف‌ترین و پرکاربردترین روش‌های تحلیل داده‌های کیفی به‌ویژه در

موجب کشف بسیاری از موضوعات گردد که راجع به آن‌ها در منبع دیگری مطلب نگاشته نشده است. موضوعاتی که تنها با مطالعه کیفی، امکان شناخت و فهم دقیق آن‌ها در جامعه موردنظر وجود دارد. برخی از پژوهش‌های انجام‌گرفته متغیرهایی از قبیل رقابت، بی‌هنجاری، عدم انسجام عام، اختلافات خانوادگی، احساس محرومیت نسبی، عدم اعتماد به مراجع قضایی ... را مطالعه کرده‌اند (Rezaei Kalvari & Bahreyni, 2010; Mirfardi, Ahmadi & Sadeghniya, 2010; Shariati & Mohajeri, 2012).

مرور محققان بر مطالعات انجام‌شده در خارج از ایران نشان داد برخی از آن‌ها به بررسی عوامل اقتصادی و فرهنگی ریشه‌های نزاع دسته‌جمعی با رویکرد کیفی پرداخته‌اند. هر چند نتایج از مکانی به مکان دیگر متفاوت است. حقوق مالکیت نامطمئن، توزیع زمین‌های ناهموار میان دهقانان بی زمین، نبود قوانین و مقررات صحیح، کمبود زمین برای چراگاه و کشت و کمپایی آب علل اصلی درگیری‌هاست (Emanuel & Nadimbwa, 2013; Feldt et al., 2020). برخی دیگر، راهکارهای متفاوت امرار معاش توسط مهاجرین و ساکنان محلی، نارسایی سازمانی، نظام‌های استفاده از زمین، استخراج منابع از زمین را علل اصلی درگیری‌ها دانسته‌اند (Yanda, 2007; Grund, 2016; Sauer, 2018). وجود فرقه‌گرایی و فرهنگ از دیگر عوامل ریشه‌ساز نزاع شمرده شده است (Side, 2014). از آنجا که هدف اصلی پژوهش حاضر کاوش و مطالعه عمیق گونه‌شناسی ریشه‌های نزاع دسته‌جمعی و پیامدها و آسیب‌های ضدتوسعه‌ای در میدان مورد مطالعه است، پژوهشگران از پژوهش کیفی برای رسیدن به هدف مذکور استفاده کرده‌اند.

مبانی نظری

در این قسمت نظریاتی که به صورت مستقیم و غیرمستقیم با نزاع در ارتباط‌اند بیان می‌شوند. از جمله این نظریات (نظریه محرومیت نسبی و نسبت دادن رانی‌مان و هوندیش، نظریه تعصب و پیش‌داوری دیوید مایر) است، که برای تبیین موضوع در جامعه ما مناسب دارند.

رانی‌مان و هوندیش^۱ در نظریه محرومیت نسبی و نسبت دادن معتقد هستند در صورت کمیابی و محدودیت منابع، بین افراد و گروه‌های اجتماعی برای دستیابی به منابع رقابت به وجود می‌آید. چنانچه فرد یا گروه به یک وسیله ارضاء نیاز تمایل و یا احتیاج پیدا کند و ادراک کند و یا ببیند که دیگران (افراد یا گروه‌ها) بدان دست یافته‌اند و او باوجودی که به آن نیاز دارد، اما امکان به دست آوردن آن را نداشته، احساس بی‌عدالتی و یا محرومیت نسبی خواهد کرد. چنین احساس عقب‌ماندگی از دیگران، که از مقایسه با دیگران به وجود می‌آید، در سطح فردی موجب پیدایش بغض، حسادت و دیگر واکنش‌های عاطفی علیه فرد یا

2. David Mayer
3. Thematic Analysis

1. Raniman & Hoondrish

پژوهشگران در پژوهش حاضر از تکنیک‌های مصاحبه و مشاهده استفاده کرده است. پژوهشگران از نمونه‌گیری گوله‌برفی استفاده کرده‌اند. در پژوهش حاضر نگارندگان با دو گروه مصاحبه کرده‌اند. یکی از گروه‌ها شامل ۶ نفر و گروه دیگر شامل ۳ نفر بوده‌اند. همچنین با ۱۰ نفر به صورت فردی مصاحبه کرده‌اند. مدت‌زمان هرکدام از مصاحبه‌ها فردی نیم ساعت الی ۴۰ دقیقه و زمان مصاحبه‌های گروهی یک ساعت به طول انجامیده است. از آنجا که اکثر افراد شرکت‌کننده در نزاع مرد بوده‌اند نگارندگان برای دستیابی به اهداف خود بیشتر از این افراد برای مصاحبه استفاده کرده‌اند (جدول شماره ۳ و ۴).

مردم‌نگاری است که در سایر رهیافت‌ها تحلیلی نیز مورداستفاده قرار می‌گیرد (Mohammadpour, 2010). نگارنده بعد از گرفتن مصاحبه‌ها و پیاده‌سازی متن آن‌ها به طبقه‌بندی داده‌ها پرداخته تا به یک الگوی مشخصی در داده‌ها دست یابد. نگارنده ابتدا به کدگذاری داده‌های خام پرداخته؛ از داده‌های خام مفاهیمی به دست آمده است سپس با کدگذاری مفاهیم، مقولات مهم کشف شدند؛ بعد از دستیابی به مقولات مهم به تحلیل آن‌ها پرداخته شده است. مقوله‌های اصلی مفاهیم استخراجی از مصاحبه‌ها در این پژوهش شامل ۸ مقوله و ۹۶ مفهوم است (جدول شماره ۱ و ۲).

جدول ۱. فرم داده‌های خام و مفاهیم.

مفاهیم	عبارت حاصل از داده‌های خام
حمایت از طایفه خودی	هر کس طایفه خودشو قبول داره

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: داده‌های خام، مفاهیم و مقوله‌های استخراج‌شده از مصاحبه با افراد شرکت‌کننده در پژوهش، ۱۳۹۴

جدول ۲. فرم مفاهیم و مقوله‌ها.

مفاهیم	مقوله
حمایت از طایفه خودی، حل نزاع به نفع طایفه خود، تمصب نسبت به طایفه خود	طایفه‌گرایی

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: داده‌های خام، مفاهیم و مقوله‌های استخراج‌شده از مصاحبه با افراد شرکت‌کننده در پژوهش، ۱۳۹۴

جدول ۳. لیست شرکت‌کنندگان در مصاحبه (فردی).

ردیف	جنس	وضعیت تأهل	سن	تحصیلات	شغل
کد ۱	مرد	متاهل	۵۵	ابتدایی	آزاد
کد ۲	مرد	متاهل	۶۵	ابتدایی	بازنشسته سپاه
کد ۳	مرد	متاهل	۷۰	بی‌سواد	کارگر
کد ۴	مرد	متاهل	۷۵	بی‌سواد	سوپردار
کد ۵	مرد	مجرد	۳۰	دیپلم	مغازه‌دار
کد ۶	زن	متاهل	۳۴	راهنمایی	خانه‌دار
کد ۷	مرد	مجرد	۲۹	دیپلم	مغازه‌دار
کد ۸	زن	متاهل	۴۸	ابتدایی	خانه‌دار
کد ۹	زن	متاهل	۵۷	بی‌سواد	خانه‌دار
کد ۱۰	زن	متاهل	۶۳	بی‌سواد	خانه‌دار

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: نمونه‌های شرکت‌کننده در پژوهش، ۱۳۹۴

جدول ۴. لیست شرکت‌کنندگان در مصاحبه (گروهی).

ردیف	جنس	وضعیت تأهل	سن	تحصیلات	شغل
۱	مرد	متاهل	۶۳	بی‌سواد	کارگر
۲	مرد	متاهل	۵۶	ابتدایی	بازاری
۳	زن	متاهل	۶۰	بی‌سواد	خانه‌دار
۴	مرد	متاهل	۵۰	ابتدایی	کارمند
۵	زن	متاهل	۴۹	ابتدایی	خانه‌دار
۶	مرد	متاهل	۳۶	دیپلم	کارمند
۱	مرد	مجرد	۲۹	دیپلم	آزاد
۲	مرد	متاهل	۳۹	فوق‌لیسانس	دهیار
۳	مرد	مجرد	۲۴	دیپلم	بازاری

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: نمونه‌های شرکت‌کننده در پژوهش، ۱۳۹۴

محدوده مورد مطالعه

محدوده مورد مطالعه در پژوهش حاضر، روستای امامزاده عبدالله (ع) است که در محدوده سیاسی دهستان هندیجان شرقی و بخش مرکزی شهرستان هندیجان از توابع استان خوزستان واقع شده است. ملاک انتخاب روستا، غالب بودن نزاع‌های صورت گرفته بوده است، به طوری که در اکثر اوقات آرامش از اهالی به سبب بروز قتل سلب شده و تعدد نزاع‌ها باعث شده است که روستا به پیشرفتی دست پیدا نکند.

یافته‌ها

نتایج حاصل از مصاحبه‌های کیفی نشان می‌دهد که پدیده نزاع دارای ریشه‌های مختلفی است. بر اساس نتایج به دست آمده پژوهشگران ریشه‌های نزاع را به سه دسته عوامل اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی تقسیم کرده‌اند که در ادامه به صورت مبسوط به آن‌ها پرداخته شده است.

عوامل اقتصادی

در بخش عوامل اقتصادی آنچه به عنوان ریشه‌های اصلی نزاع مطرح می‌شود شامل: محدودیت منابع و حقوق مالکیت است.

محدودیت منابع و نزاع

در بحث محدودیت منابع آنچه ریشه‌های نزاع را در جامعه مورد مطالعه به وجود آورده شامل (زمین کشاورزی، چاه نفت) است.

زمین: شغل اکثر مردم روستا کشاورزی است. منبع مهم اقتصادی برای مردم کاشت گندم و جو است. با افزایش جمعیت و محدود بودن زمین‌های کشاورزی تعداد کسانی که برای

امرار معاش خود به دنبال زمین کشاورزی خواهند بود، افزایش می‌یابد. از آنجاکه در روستا سهم همه طوایف از زمین یکسان نیست طوایفی که زمین کمتر دارند به دنبال به دست آوردن زمین بیشتری برای جوانان طایفه خود از طوایف دیگر هستند. با توجه به ارزشمند بودن زمین‌ها و اینکه درآمد حاصل از کاشت محصول می‌تواند درآمد سالیانه یک خانوار را تأمین کند، افراد حاضر نمی‌شوند که زمین‌های خود را به کسانی دهند که زمین ندارند یا کم زمین دارند. پس می‌توان چنین نتیجه‌گیری کرد که افزایش جمعیت همراه با محدودیت منابع یکی از عوامل اصلی نزاع در روستای مورد مطالعه شده است. اظهارات مشارکت‌کنندگان در این زمینه: «همه زمین ندارند یا کم زمین دارند. مثلاً میان طایفه ما، حسن زمین ندارد و افراد طایفه‌اش به او زمین نمی‌دهند می‌گویند تو باز یار (کارگر) بوده‌ای و باید بروی از صاحب کار خود زمین بگیری و ما به تو زمین نمی‌دهیم یا برو پیش طایفه‌ای که زمینش بیشتر است و از آن‌ها زمین بگیر.»

چاه نفت: روستای مورد مطالعه مستعد پیدا شدن چاه نفت است^۴. چاه نفت یک کالای عمومی است. همه افراد حق استفاده از فواید آن را دارا هستند. هیچ‌کس نمی‌تواند آن را یک کالای خصوصی نامیده و از فواید آن به‌تنهایی استفاده نماید، اما با مشاهدات و مصاحبه نگارندگان با اهالی روستای مورد مطالعه برخی از طوایف مدعی استفاده بیشتر از فواید چاه نفت به سبب پیدا شدن چاه نفت روبه‌روی زمین کشاورزی آن‌ها هستند و با بی‌توجهی به حقوق دیگر طوایف زمینه‌ساز نزاع در روستا می‌شوند. در همین زمینه صحبت‌های مشارکت‌کنندگان در ذیل آورده شده است: «درسته که چاه نفت در زمین طایفه من نیست اما باید سهم آن به همه مردم روستا برسد درست نیست که فقط یک طایفه از آن استفاده بکند و همه کارگران را از طایفه خودشان

۴. استخدام پیمانکار، حفر چاه و نگهداری بر سر چاه دلیل بر این مدعاست.

«بابابزرگ ما زمین را احیاء کرده است چرا باید زمینمان را بدهیم به دیگران». «دولت آمده گفته آن‌هایی که سند ندارند به آن‌ها زمین بدهید بقیه هم زمین نمی‌دهند و اهالی هم سر این موضوع با دولت درگیر هستند».

عوامل فرهنگی

در کنار عوامل اقتصادی، عوامل فرهنگی نیز نقشی به‌سزایی در بروز نزاع ایفا می‌کنند. عواملی نظیر طایفه‌گرایی، تعصب، زورگویی، برتری‌طلبی، نادیده گرفتن عرف را می‌توان به‌عنوان عوامل فرهنگی دخیل در نزاع به‌شمار آورد.

نادیده گرفتن عرف و نزاع

از پایگاه جامعه‌شناسی، «عرف» رفتاری است اجتماعی؛ البته هر نوع تماس افراد بشر ماهیت اجتماعی ندارد و تنها هنگامی دارای این ویژگی خواهد بود که رفتار فرد به طرز معناداری به سمت رفتار دیگران جهت‌گیری شده باشد. چنین می‌توان بیان کرد که عرف مجموعه‌ای از قواعد نانوشته و غیررسمی است که افراد یک جامعه برای ایجاد نظم به وجود می‌آورند و هرگونه تخطی از آن از سوی افراد موجب برانگیختن دیگران می‌شود. با توجه به یافته‌های نگارنده از آنجا که شغل اکثر مردم روستا از دیرباز کشاورزی بوده، زمین به‌عنوان منبع اصلی درآمد برای افراد شناخته می‌شود. تمام اراضی کشاورزی در کنار همدیگر در شمال روستا واقع شده‌اند. اهالی برای تعیین حد و حدود (مرز) همدیگر فاصله‌ای به‌اندازه یک متر را مشخص کرده‌اند که کسی حق تعرض به این منطقه را ندارد این قسمت به دلیل اهمیت در روستا، بین اهالی و عرف محل با نام طلاً شناخته می‌شود. اما متأسفانه اکثر اوقات دیده می‌شود که برخی از افراد برای سودجویی و به دست آوردن منافع بیشتر هنگام کاشت محصول با تراکتور و در قدیم با خیش با بی‌توجهی به عرف محل اقدام به از بین بردن علامت و نشانه زمین خود و زمین فرد کناری می‌کنند و نه تنها در منطقه طلاً بلکه با تعرض به زمین دیگران در زمین دیگری نیز کشت می‌کنند و به حریم دیگران توجهی نمی‌نمایند. در واقع جامعه محدودیت‌هایی وضع می‌کند تا همبستگی اجتماعی حفظ شود و منازعه کاهش پیدا کند اما متأسفانه در جامعه موردمطالعه عدم توجه به محدودیت‌های وضع شده زمینه‌ساز نزاع می‌شود. اظهارات مشارکت‌کنندگان: «قدیم‌ها که باران زیاد می‌آمد افراد شبانه می‌آمدند و از منطقه خود تعرض می‌کردند و طلاً منطقه را به هم می‌زدند و داخل آن قسمت برای خودشان کشت می‌کردند. افرادی هم که آن قسمت زمین داشتند ناراحت می‌شدند و همین مسئله باعث دعوا می‌شد.»

۶. فاصله بین دو زمین

انتخاب کنند، ما هم سهمی در روستا داریم». «می‌گویند چون چاه نفت روبه‌روی زمین ماست ما باید پیمان کار باشیم». به باور پژوهشگران و سایر اطلاعات به‌دست‌آمده از مصاحبه‌شوندگان یکی از دلایل اصلی وقوع خشونت و درگیری و نزاع در روستا به‌زعم پژوهشگران و همه اهالی، کمبود منابع ارزشمندی چون زمین و چاه نفت است؛ زیرا زمین از گذشته‌های دور به‌عنوان منبع اصلی ثروت و قدرت شناخته شده و هرگونه تعرض به آن باعث درگیری می‌شده است.

حقوق مالکیت^۵ و نزاع

حقوق مالکیت، حقوق افراد برای استفاده از منابع است. این حقوق با قوانین رسمی و قدرت دولت و همچنین با سنت‌ها و رسومات اجتماعی برقرار و اجرا می‌گردد. آنچه در روستای موردمطالعه زمینه نزاع را به وجود آورده است، تعریف ضعیف حقوق مالکیت اشخاص از سوی نهاد رسمی است. اراضی کشاورزی روستا قبل از اصلاحات ارضی به‌صورت طایفه‌ای کشت می‌شده‌اند. با اجرای اصلاحات ارضی در سال ۱۳۴۲ دولت به همه افراد چه کسانی که زمین داشته و چه کسانی که زمین نداشته‌اند سند داده است، منتهی امر تقسیم اراضی را بر عهده ریش‌سفیدان روستا گذاشته است، و خواستار این بوده است که زمین‌ها را ریش‌سفیدان به‌صورت مسالمت‌آمیز بین خود تقسیم نمایند تا همه اهالی سهمی یکسان از زمین داشته باشند. منتهی کسانی که زمین‌هایشان زیاد بوده است زیر بار چنین قانونی نمی‌روند و معتقد هستند که زمین را پدرانشان احیاء کرده و راضی به تقسیم زمین احیاءشده توسط پدرانشان به افراد دیگر نیستند. هم‌اکنون در روستا کسانی هستند که با اصلاحات ارضی سند به این افراد داده‌شده اما این افراد فاقد زمین هستند. افرادی هم هستند با اینکه در اسناد آن‌ها ۸ هکتار نوشته شده است اما روی زمینی به‌اندازه ۲۴ هکتار کشت می‌کنند. لذا باید این نکته را اضافه کرد که جهاد کشاورزی اراضی را به‌عنوان اراضی مشاع می‌شناسد به همین دلیل جهت‌های جغرافیایی اراضی افراد مشخص نیست هرکدام از افراد دارای نسق، به‌صورت جداگانه برای خود کشت می‌کنند. درواقع بهره‌برداری به‌صورت فردی انجام می‌گیرد. با توجه به بحث بالا می‌توان چنین بیان کرد که ضعف نهاد رسمی در مشخص کردن حدود مالکیت افراد و جهت‌های جغرافیایی اراضی و تطابق نداشتن سهم افراد از اراضی در سند با واقعیت باعث به وجود آمدن نزاع‌های بی‌شماری در روستا شده است. در همین راستا صحبت‌های شرکت‌کنندگان بیان شده است:

۵. اهالی روستای امامزاده عبدالله(ع) حقوق مالکیت را چنین تعریف می‌کنند: حق مالکیتی که مردم به‌واسطه احیا کردن اراضی موات بر آن اراضی دارند. اهالی معتقد هستند زمانی که وارد روستا شده‌اند اراضی موات بوده و هیچ کشتی بر این اراضی صورت نگرفته و خود این اراضی موات را احیا کرده به همین سبب حق مالکیت بی‌چون‌وچرا بر آن دارند و حاضر به تقسیم زمین‌ها و همچنین واگذار کردن آن‌ها به منابع طبیعی نیستند.

طایفه‌گرایی و نزاع

طایفه‌گرایی، گرایشی است که فرد به ارزش‌های طایفه خود نشان می‌دهد و وابستگی شدیدی به طایفه خود دارد؛ این نظام ارزشی و رفتار باعث می‌شود که به پیش‌داوری و قضاوت ارزش‌های طوایف دیگر برآید. با توجه به حضور ۷ طایفه در روستا هر کدام از طوایف خود را برتر می‌دانند، به توهین و بی‌احترامی نسبت به افراد دیگر برمی‌آیند، و در مواقع بروز نزاع هر چند که حق با آن‌ها نباشد به طرفداری از طایفه خود برخاسته و امتیازی پیش از حق و حقوق خود طلب می‌کنند. مایر این اصل را مطرح می‌کند که نابرابری در منزلت به وجود آورنده تعصب است. تعصب و تبعیض یکدیگر را تقویت می‌کنند. تبعیض تعصب را تولید می‌کند و تعصب تبعیض را مشروعیت می‌بخشد و موجب احساس تنفر از گروه حاکم و پرخاشگری علیه آن می‌شود. ارزش‌های مبتنی بر قدرت خصوصاً در جوامع ایلی و روستایی اهمیت خاصی دارند. با مشاهده و بررسی‌های انجام گرفته در ارتباط با میدان پژوهش، مشخص شده که در طایفه‌های موردبررسی بزرگان طایفه در مواقعی که نیاز است با حضور فعال خود نقشی کلیدی را در حل اختلافات داشته باشند با تعصب و غیرتی که به گروه خود دارند و با برانگیختن سایر خویشاوندان و به خصوص جوانان باعث دامنه‌دار شدن اختلافات می‌شوند. اظهارات مشارکت‌کنندگان در این زمینه: «ما وقتی می‌بینیم که یکی از طایفه‌مان طرف دعوا هست حتماً پشتش درمی‌یابیم». «اگه من پشت طایفم درنیایم بقیه سرزنش می‌کنند و من را آدم بی‌تعصبی می‌دانند».

عوامل اجتماعی و نزاع

می‌توان در کنار عوامل بالا که به‌عنوان ریشه‌های اصلی زمینه‌ساز نزاع هستند به چند عامل دیگر نیز اشاره کرد. این عوامل که به‌عنوان عوامل اجتماعی شناخته شده‌اند، عوامل جانبی تشدیدکننده نزاع در جامعه مورد مطالعه هستند. عواملی نظیر (ناآگاهی اجتماعی، ضعف سرمایه اجتماعی برون گروهی، تحریک جوانان توسط ریش‌سفیدان) نام برد.

در کنار عوامل اقتصادی و فرهنگی سومین عامل مؤثر در بروز نزاع‌های جمعی عوامل اجتماعی هستند. عواملی که برخاسته از خود اجتماع و محیطی هستند که افراد در آن رشد و نمو یافته‌اند. از جمله عوامل مهم اجتماعی می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد.

ناآگاهی اجتماعی

مفهوم ناآگاهی اجتماعی اشاره به افرادی دارد که دارای سطح تحصیلات پایینی هستند و بدون اطلاع از عواقب نزاع، در مواقع بروز مشکل و مسئله‌ای جزئی، شروع‌کننده نزاع می‌شوند. تصمیمات آنی و بدون تفکر افراد و پایین بودن آستانه تحمل افراد، هنگام بروز اختلافات در کنار سایر عوامل تشدیدکننده نزاع می‌شود. در اکثر موارد کسانی شروع‌کننده نزاع می‌شوند که

دارای سطح تحصیلات پایینی هستند و از راهبردهای قانونی برای احقاق حق خودآگاهی ندارند، به همین خاطر خود را وارد نزاع کرده و بر شدت نزاع‌ها می‌افزایند. اظهارات مشارکت‌کنندگان: «اکثر مردم روستا تحصیلات پایینی دارند و از قانون و عواقب نزاع هیچ اطلاعی ندارند شروع‌کننده دعوا می‌شوند». «اگر مردم از اول آگاهی داشتند و می‌رفتند و به‌صورت قانونی دنبال حق خودشان بودند، این قدر مشکلات پیش نمی‌آمد».

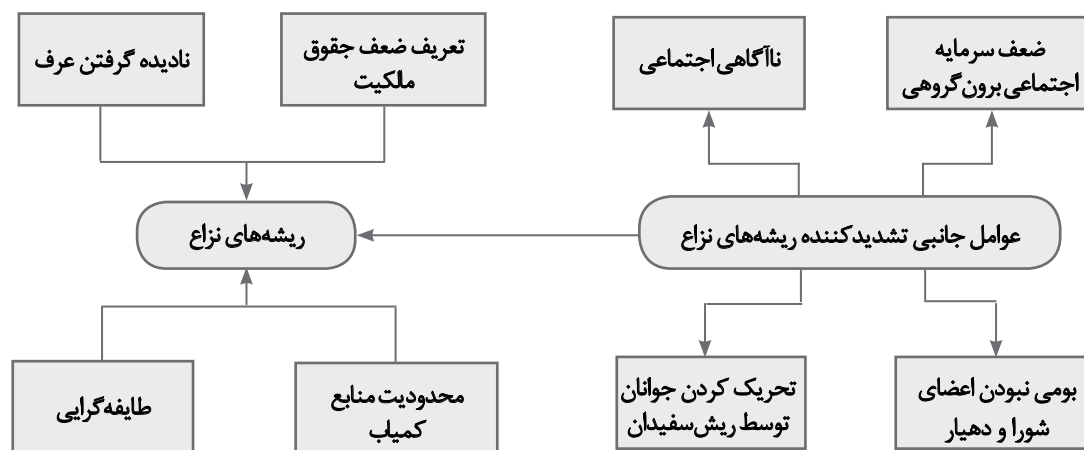
ضعف سرمایه اجتماعی برون گروهی

از آنجا که در جامعه مورد مطالعه، افراد پایبند به طایفه خود هستند و هر کس به دنبال منافع گروه خودی است؛ این نوع پایبندی نوعی عدم ارتباط با سایر طوایف را به وجود آورده است. این عامل خود را در عدم تمایل به ازدواج با طایفه دیگری نشان می‌دهد و باعث شده است که کارکردهای سرمایه اجتماعی نتوانند به‌صورت صحیح در جامعه نمایان شوند. در واقع می‌توان چنین بیان کرد که وابستگی افراد به طایفه خود کاهش ارتباط با طوایف دیگر را به وجود آورده است. از آنجا که سرمایه اجتماعی بالا در یک جامعه باعث وفاق اعضای آن شده و احتمال تجاوز به حقوق مالکیت دیگران را کاهش می‌دهد؛ منتهی در جامعه مورد مطالعه ضعف سرمایه اجتماعی برون گروهی باعث شده است که نه تنها گسست اجتماعی و کاهش تعامل اجتماعی را موجب گردد، بلکه تجاوز به حقوق دیگران را نیز سبب شود. اظهارات مشارکت‌کنندگان: «بزرگان طایفه‌مان آمدند به من گفتند حق نداری با فلائی رفت‌وآمد بکنی، حتی حق نداری وقتی او را دیدی بهش سلام بکنی».

تحریک کردن جوانان توسط ریش‌سفیدان

از دیگر عوامل اجتماعی تشدیدکننده نزاع تحریک کردن جوانان توسط ریش‌سفیدان است. ریش‌سفیدان و بزرگان هر طایفه بسته به نحوه برخورد با مسائل و مشکلات و جرائم (به‌ویژه نزاع) توانایی تشدید ناامنی و تشدید و گسترش دامنه نزاع را دارند. ریش‌سفیدان با توجه به اینکه از قدیم در روستا حضور داشته، اطلاعات بیشتری از ریشه‌های نزاع و به‌خصوص نزاع بر سر زمین‌ها و طوایف مختلف دارند؛ با تحریک کردن جوانان به نزاع، باعث تشدید نزاع‌ها می‌شوند. اظهارات مشارکت‌کنندگان: «ریش‌سفیدان نزاع را تشدید می‌کنند و گرنه جوان‌ها این اطلاعات را ندارند. ریش‌سفیدان جوانان را تحریک می‌کنند و گاهی اوقات تهیه‌کنندگان اصلی نزاع‌ها ریش‌سفیدان می‌شوند». «بعضی افراد مسن و ریش‌سفیدان جوانان را تحریک می‌کنند که بروند و غله فلائی را خراب کنند، یا بروند بر علیه فلائی یه حرفی بزنند».

مدل مفهومی ریشه‌های نزاع در تصویر شماره ۱ نشان داده شده است.

تصویر ۱. مدل مفهومی ریشه‌های نزاع. منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۴

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

رشد کینه‌توزی مابین طرفین درگیری و متعاقباً کاهش ارتباط و تعامل سازنده میان افراد از طوایف مختلف می‌شود. توهین و بی‌حرمتی باعث افزایش خشونت شده و خشونت منجر به سلب آرامش روحی و روانی از افراد می‌شود و جامعه را از نظر مادی و معنوی متضرر می‌سازد.

۴- **گسست اجتماعی:** کاهش تعاملات سازنده افراد در اثر نزاع، موجب رشد کینه‌توزی و بی‌حرمتی و توهین به یکدیگر می‌شود که این عوامل ارتباط تنگاتنگی با گسست اجتماعی دارد. گسست باعث شده که طوایف مختلف هر کدام دنبال منافع خود بوده و هیچ تمایلی به ارتباط یا طوایف دیگر نداشته باشند.

۵- **عدم تمایل به سرمایه‌گذاری:** وقتی در جامعه حقوق مالکیت افراد به‌طور دقیق مشخص نباشد و همیشه نزاع بر سر این مسئله وجود داشته باشد، طبعاً هر سرمایه‌گذاری که بخواهد در این نواحی سرمایه‌گذاری کند به دلیل مشخص نبودن حقوق مالکیت از سرمایه‌گذاری منصرف خواهد شد. همین مسئله را می‌توان در حفاری چاه نفت در روستا مشاهده کرد که وقتی نزاع زیاد باشد، شرکت حفاری برای استخدام پیمانکاران خود به خارج از منطقه اقدام خواهد کرد. این عامل به ضرر اهالی و روستا تمام خواهد شد. می‌توان گفت وجود امنیت اقتصادی در جامعه، امنیت سرمایه‌گذاری را به همراه خواهد داشت و به تداوم سرمایه‌گذاری‌ها خواهد انجامید. در روستا اسناد افراد با زمینی که در اختیار دارند تطابق ندارد، سرمایه‌گذار با دیدن این وضع از سرمایه‌گذاری منصرف خواهد شد. بنابراین مشخص نبودن حقوق مالکیت افراد عدم تمایل به سرمایه‌گذاری را فراهم می‌آورد.

۶- **ایجاد خسارت مالی و جانی:** افزایش درگیری و بالا گرفتن خشونت و نزاع بین افراد باعث قتل و به تبع آن ایجاد هزینه‌های عاطفی و روانی برای سایر افراد می‌شود. افزایش نزاع

پیامدها و آسیب‌های ناشی از نزاع

طبعاً هر نزاعی که در جامعه رخ می‌دهد می‌تواند پیامدهایی اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و بعضاً جبران‌ناپذیر بر اجتماع داشته باشد. این پیامدها می‌تواند بر مشکلات دامن بزند یا بر افزایش آن‌ها تأثیر بگذارد. در این بخش پیامدهای حاصل از نزاع مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

۱- **کاهش انسجام اجتماعی:** کاهش انسجام اجتماعی یکی از پیامدهای مهم نزاع در جامعه مورد مطالعه است. زمانی که نزاع در جامعه زیاد، و افراد با ضعف سرمایه اجتماعی برون گروهی مواجه باشند و در مواقع بروز مشکلات با همدیگر ارتباط نداشته باشند. هر کس به دنبال منافع خود و طایفه خودی بوده انسجامی که برای پیشرفت روستا نیاز است بین طوایف وجود داشته باشد به وجود نمی‌آید.

۲- **افزایش پرونده‌های قضایی:** وقتی که در روستا نزاع و درگیری بالا باشد و افراد برای به دست آوردن منافع بیشتر یا گاهی اوقات حق خود به خشونت و درگیری متوسل شوند. گاهی افزایش درگیری‌ها باعث قتل در روستا مورد مطالعه شده است. که همین عامل باعث شکایت به دادگاه و افزایش پرونده‌های قضایی و بازماندن نیروهای امنیتی (نیروی انتظامی) از مأموریت‌های ذاتی خود می‌شود. با مصاحبه با اهالی و مشاهده می‌توان چنین گفت که افزایش پرونده‌های قضایی بیانگر عدم انسجام در روستا و پایین آوردن وجهه روستا در منطقه و کاهش گردشگران و سیاحان در روستا شده است که نتیجتاً این امر عدم پیشرفت روستا را رقم زده است.

۳- **رشد کینه‌توزی:** یکی دیگر از پیامدهای نزاع رشد کینه‌توزی میان افراد جامعه مورد مطالعه است. توهین و بی‌حرمتی که افراد هنگام نزاع به یکدیگر ابراز می‌دارند، باعث

طبیعی و بعضاً افزایش نزاع بین طوایف شده است. افزایش نزاع بین طوایف کاهش همکاری و مشارکت را موجب شده است. باگذشت زمان، برخی از آداب و رسوم بین اهالی نهادینه شده است و چنان قوت گرفته است که به صورت یک قانون درآمده است. از جمله قوانین غیررسمی یا عرفی بین اهالی توجه به حفظ حریم دیگران است. حفظ حریم که از قدیم توسط ریش سفیدان مشخص شده؛ هرگونه تخطی از آن را بی توجهی به عرف دانسته و باعث بروز نزاع در روستا شده است. هرچند که قوم‌گرایی و تعصب به طایفه خود باعث انسجام و وفای بین اهالی آن طایفه می‌شود؛ در واقع موجب سرمایه اجتماعی درون گروهی می‌شود. گاهی کدورت‌هایی که بین خود طایفه است را حل می‌کند، اما در عین حال تعصبی که افراد نسبت به طایفه خود روا می‌دارند موجب شده است که انسجام برون گروهی که لازمه حفظ نظم در روستا است کاهش پیدا کند و هر کس فقط به پیروی از طایفه خود برآید.

یافته‌های این پژوهش در خصوص نادیده گرفتن حقوق عرفی، تعریف ضعیف حقوق مالکیت در نوع خود بی نظیر است چرا که در هیچ‌یک از پژوهش‌های پیشین در این خصوص مطالعه‌ای صورت نگرفته است. از سویی دیگر توانست بر برخی از تحقیقات پیشین (Mahdavinaser & Alizadeh, 2011; Jasoorkhaje, 2009) و در بحث محرومیت نسبی بر نظریه رانی‌مان و هوندیش، تعصب با نظریه دیوید مایر صحنه گذاشته است.

با نگاهی گذرا بر پژوهش انجام گرفته می‌توان به پررنگ‌تر بودن عوامل فرهنگی و اجتماعی در تبیین نزاع پی برد. مبارزه با نزاع و کاهش آن و همچنین رهایی از پیامدهای مخرب آن همانند: کاهش سرمایه اجتماعی، گسست اجتماعی، افزایش خسارات مالی و جانی و عاطفی و... مستلزم اقدام‌های فرهنگی و اجتماعی گسترده‌ای است. البته گام برداشتن در این خصوص نیازمند آگاهی و پذیرش تغییر است. بسیاری از تحصیل‌کردگان بومی می‌توانند در این زمینه راهگشا باشند. یکی دیگر از نهادهای اجتماعی و تأثیرگذار به خصوص در جوامع روستایی که می‌تواند بسیاری از ارزش‌ها را نهادینه کند، مدرسه است. همچنین ایجاد مراکز مشاوره و حل اختلاف و همچنین ایجاد مراکز مددکاری اجتماعی جهت آموزش به افراد محلی می‌تواند مفید باشد. از دیگر عوامل مورد نیاز در این زمینه حضور تسهیلگران اجتماعی در محل و آموزش به مردم محلی برای احترام به قانون و نقش آفرینی بیشتر و نهادینه کردن راهبردهای قانونی برای احقاق حق و همچنین برگزاری جلسات مشترک بین ریش سفیدان و جوانان جهت رفع مسائل و مشکلات فراروی روستا است. اطلاع‌رسانی ریش سفیدان و بزرگان در جلسات و میهمانی‌ها به‌ویژه به قشر جوان در این خصوص که نزاع (دسته‌جمعی) چه نتایج و آسیب‌های قانونی، روانی و جسمی می‌تواند داشته باشد، تلاش برای رفع مشکلات زیربنایی موجود در روستا و سرمایه‌گذاری به خصوص در ساخت

باعث آسیب رساندن به محصولات و ابزارآلات کشاورزی، خراب کردن چاه آب یکدیگر با دیدگاه تلافی نمودن از سوی منازعین می‌شود.

۷- عدم پیشرفت روستا: کاهش سرمایه اجتماعی برون گروهی، کاهش انسجام اجتماعی، توهین و بی‌حرمتی و افزایش کینه‌توزی، ایجاد خسارات مالی و جانی و در نهایت افزایش پرونده‌های قضایی با عدم پیشرفت روستا ارتباط تنگاتنگی دارند. این عوامل باعث می‌شوند که اتحاد و همبستگی بین اهالی به وجود نیاید و نه تنها خود برای ارتقا روستا اقدامی انجام ندهند؛ بلکه دولت نیز برای افزایش سطح امکانات روستا رغبتی نشان ندهد. همان‌طوری که در مباحث قبل بیان شد، دولت به دلیل افزایش نزاع و قتل‌تمایلی به حضور در روستا ندارد و نه تنها اهالی برای پیشرفت روستا وقتی نمی‌گذارند بلکه با شدت یافتن نزاع‌ها مانع حضور دولت در روستا شده‌اند.

بحث و نتیجه‌گیری

پدیده نزاع و درگیری در جامعه از آن دسته آسیب‌هایی است که با ایجاد اختلال در روابط اجتماعی، فضایی آکنده از بغض، کینه و دشمنی را در میان افراد به وجود می‌آورد که این امر با زمینه‌سازی برای ایجاد نزاع و تنش‌های بعدی، جامعه را از نظر مادی و معنوی متضرر می‌سازد. هدف اساسی پژوهش حاضر این است که ریشه‌های بروز نزاع و پیامدهای آن، چه عواملی هستند. یافته‌های پژوهش بیانگر آن است که عوامل اقتصادی نظیر محدودیت منابع، حقوق مالکیت افراد و عوامل فرهنگی نظیر: طایفه‌گرایی و نادیده گرفتن عرف، ریشه‌های اصلی نزاع را به وجود آورده است. محدودیت منابع کمیاب و محرومیت نسبی افراد از این منابع باعث شده است که افراد احساس محرومیت کرده و برای دستیابی به این منابع به نزاع با یکدیگر بپردازند. نگارندگان به این نتیجه رسیدند علاوه بر محدودیت منابع، تعریف ضعیف حقوق مالکیت افراد از طرف نهاد رسمی نقش مهمی در درگیری‌های ایجاد شده بین اهالی دارد. هنگامی که حفاظت قانونی از حقوق مالکیت صورت نگیرد، مردم مجبور خواهند شد برای حمایت از حقوق دارایی‌های خود به روابط همسایگی و ترتیبات محلی روی آورند و تنها توسط اقوام درجه یک و همسایه‌های خود به‌عنوان طرف قرارداد جدی گرفته شوند، در صورتی که اگر حقوق مالکیت افراد و جهت‌های جغرافیایی به‌صورت صحیحی مشخص شود، دلایل بروز نزاع کاهش می‌یابد. حقوق مالکیت مخدوش باعث کاهش سرمایه اجتماعی، و کاهش سرمایه اجتماعی باعث شده است که بین طوایف در مواقع بروز مشکلات همدلی و تفاهم به وجود نیاید و عدم همدلی افراد باعث رشد کینه‌توزی در روستا می‌شود. آنچه نزاع بر سر حقوق مالکیت را افزایش می‌دهد ادعای منابع طبیعی برای گرفتن اراضی افراد است. ترس و نگرانی افراد جهت از دست دادن اراضی خود باعث افزایش نزاع با منابع

اسکله به جهت هم‌جواری روستا با سواحل خلیج فارس تا حدود زیادی می‌تواند از نزاع‌ها در روستا بکاهد.

به‌طور خلاصه باید گفت، تلاش برای کاهش نزاع و آسیب‌های آن ساده نیست و نیازمند آموزش‌های اجتماعی است. البته باید این نکته را افزود که آموزش به تنهایی کافی نیست و باید این آموزش در زندگی مردم نمود پیدا کند تا به نتیجه دلخواه کاهش نزاع و آسیب‌های اجتماعی دست یافت. در پایان پیشنهاد می‌شود برای بررسی موضوع نزاع در ابعاد مختلف پژوهشگران آینده به بررسی نقش نهادهای بومی در کاهش نزاع و همچنین نقش مهاجرت افراد تحصیل کرده از روستا در افزایش نزاع‌های دسته‌جمعی بپردازند.

تشکر و قدردانی

بنا به اظهار نویسنده مسئول، مقاله حامی مالی نداشته است.

References

- Alizadeh, K., & Mahdavinassr, H. (2011). "A Study of Effective Socio-cultural Factors on Collective Conflicts at Luristan Province", The Role Tribes in Prevention of Collective Conflicts, National Congress Researches, 1st Publication, Zeytunesabz, Tehran,(In Persian).
- Ashayeri, T. (2013). "Effective Factors on Potential Tendencies to Rural Collective Conflicts, M.A. Thesis, Supervisor: Imani Jajromi, Hosseyn,(In Persian).
- Ehsani, B., & Hosseynipour, S. (2011). "A Study of the Role of Sub-cultures in Formation of Violent Behaviors and Collective Conflicts", National Congress Researches, 1st Publication, Zeytunesabz,(In Persian).
- Emanuel, M., & Ndimbwa, T. (2013). Traditional Mechanisms of Resolving Conflicts over Land Resource: A Case of Gorowa Community in Northern Tanzania, International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences November, 3(11)
- Feldt, T., Karg, H., Kadaoure, I., Bessert, L., & Schlecht, E. (2020). Growing struggle over rising demand: How land use change and complex farmer-grazier conflicts impact grazing management in the Western Highlands of Cameroon, Land Use Policy. Volume 9
- Hendijan's Court Statistics. (2015). (In Persian).
- Hosseynnezhad, B., & Azizi, H. (2011). "A Study of Reasons of Conflict and Strife at Ardabil County and the Social Damage Caused by it", The Roll of Tribes in Collective Conflict Prevention, National Congress Researches, 1st Publication, Zeytunesabz, Tehran,(In Persian).
- Hosseynzadeh, A., Navah, A., & Anbari, A. (2011). "A Study of Sociological Factors' Impacts on Attitude of Collective Conflict (Ahvaz County), Law Enforcement Knowledge Quarterly, 13 (2),(In Persian).
- Jasourkhaje, T. (2009). "Rooting of Collective Conflicts", M.A Thesis, Supervisor: Nayebi, Hooshang,(In Persian).
- Mirfardi, A. (2011). "Sociological Analysis of the Process of Transformation in the Role of Trustees in Prevention and Control of Collective Conflicts in Iran", National Progress Researches, 1st Publication, Zetunesabz, Tehran,(In Persian).
- Mirfardi, A., Sadeghnia, A. (2012). "A Typology of Collective Conflicts at Boyer Ahmad County", Social Order's Researches, 4 (2), Summer,(In Persian).
- Mirfardi, A., Ahmadi, S., & Sadeghniya, A. (2010). "the Orientation Rate of Collective Conflict between 15-65 Years Old Men at Boyerahamad County", Social Security Studies, 4 (2), Summer,(In Persian).
- Mohammadpour, A. (2010). "Qualitative Research. Method, Counter Method 1, The Logic and Design in Qualitative, Jameeshenasan Publication, Tehran,(In Persian).
- Noorallahi, B., Najafpour, M. (2011). "A Study of Cause and Factors of Collective Conflicts at Luristan Province", The Role of Tribes in Collective Conflicts Prevention, National Congress Researches, 1st Publication, Zeytunesabz, Tehran,(In Persian).
- Pourafkari, N. (2004). "Collective-local Conflicts", National Congress on the Sociological Issues of Iranian Society, 1st Publication, Allame Tabatabaei Press,(In Persian).
- Rezaei Kalvari, N., & Bahreyni, M. (2010). "A Study of Relationship between Socio-cultural Factors and Tribal Ethnic Conflict at Lordegan County, Social Security Studies Quarterly, (In Persian).
- Salehi Amiri, S. R. (2009). Management of Ethnic Conflicts in Iran", Expediency Council-Center of Strategic Researches,(In Persian).
- Sauer, S. (2018). Soy expansion into the agricultural frontiers of the Brazilian Amazon: The agribusiness economy and its social and environmental conflicts- Land Use Policy, Volume 79, Pages 326-338
- Side, K. (2014). Canada, Re-assessing rural conflict: Rituals, symbols and Commemorations in the Moyle District, Northern Ireland, Journal of Rural and community development, Memorial University, 9(4).102-127
- Shariati, M., & Mohajeri, M. K. (2012). "Effective Factors on Potential Tendencies to Collective Conflicts at Khodabande County", Social System Research Quarterly, 4 (2), Summer,(In Persian).
- Grund, L. K. (2016). The tales and trails of a tuwama: Makushi perceptions of land use and disputes over resources in the South Pakaraima Mountains, Guyana, The Extractive Industries and Society Volume 3, Issue 3, Pages 669-675
- Yanda, B. C. (2007). A Political Ecology of Land Use Change and Natural Resource Conflict in the Rukwa valley, South-western Tanzania, Department of Geography, August 2
- www.farsNews.com/newstext.php?nn=13940623001529